

Barcsi Tamás

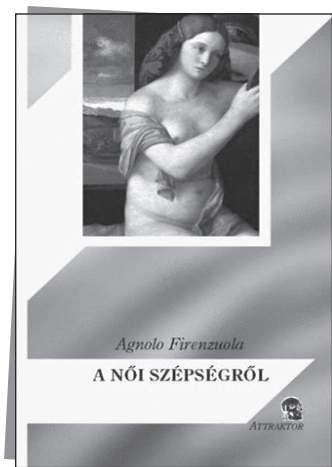
A TÖKÉLETES SZÉPSÉGŰ HÖLGY

The Myth of the Mystery of Existence

Agnolo Firenzuola: *A női szépségről*. Fordította, a jegyzeteket és az utószót írta Molnár Dávid. Attraktor, Máriabesnyő-Gödöllő, 2010

Az Attraktor Kiadó *Italianistica Hungarica* sorozatában jelent meg Agnolo Firenzuola 1541-beli műve, *A női szépségről*, Molnár Dávid kitűnő fordításában. A könyv a 16. század női szépségeszményét mutatja be – szó szerint – anatómiai részletességgel: egy Celso Selvaggio nevű férfi beszélget négy pratói fiatal hölgygel, mona Lampiadával, mona Amorriscával, Selvaggiával és Verdespinával arról, hogy milyen is az ideális női szépség (Celso előadást tart erről a témáról, a hölgyek pedig kérdéseket tesznek fel, illetve az előadó szavaihoz kommentárokat fűznek). Az első beszélgetés az egyes *testrészek funkciójáról* szól (a szép mint hasznos jelenik meg), illetve néhány olyan *fogalom tisztázásáról*, amelyek a fizikai jellemzőkön túl szükségesek a szépség meglétéhez, mint elegancia, báj, vonzerő, szeretetreméltóság, kisugárzás, fenség. A második beszélgetés tárgya a korábban felsorolt *testrészek ideális megvalósulása*, Celso a jelen lévő hölgyek valamelyikének egy-egy testrészére utalva szemlélteti a beszélgetők számára, hogy miről is van szó. A tökéletes szépség egy idea, egyetlen nőben nem testesülhet meg, esetleg annak bizonyos vonatkozásaival rendelkezhet valaki. Ez a könyv a korabeli művektől (amelyek Ficino *A szerelemről* című platonikus írásának hatása alatt állnak, vagy éppen ezzel szállnak vitába) elsősorban abban különbözik, hogy nem a lelki szépség és a szerelem vizsgálata adja fő témáját, hanem a „tökéletes szépségű hölgy” testi jellemzőinek megragadása.

A szerző, Agnolo Firenzuola (eredeti nevén: Michelangelo Girolamo Giovannini, 1493–1543) nagy műveltségű reneszánsz író, akinek az élete bővelkedett ellentmondásokban és fordulatokban. Jogot tanult, amit nem igazán szeretett, szerzetes lett, de a női nem nagy csodálója volt (és nem csak elméletben, ennek bizo-

nyítéka, hogy nemi betegségtől, feltehetően szifilisztől szenvedett), egy időben a pápai udvarban is gyakran megfordult, végül teljesen elhagyatottan halt meg. Számos műfajban alkotott, prózai műveken túl írt költeményeket, komédiákat, készített fordításokat is, de nem igazán figyeltek fel rá, csak egyetlen nyelvészeti munkája látott napvilágot életében. Nem sokkal a halála után kezdték megjelentetni az írásait, amelyek nagy sikert arattak.

A női szépség az égi dolgok bizonyítéka – olvashatjuk a könyvben –, a Paradicsom javainak képmása és tükörképe. Szó sincs arról továbbá, hogy a nők a férfiaknál kevésbé lennének nemesek, ugyanolyan bölcsek, ugyanazokkal a képességekkel és tehetségekkel rendelkeznek, mint a férfiak, ha ez nem is tűnik fel mindig a házi teendők és családi ügyek vezetése miatt. Platón *Lakoma* című művére utalva Celso azt a meggyőződését fejezi ki a beszélgetésben, hogy a férfi és a nő egy Egész két egyforma része. A szépséget tekintve azonban a nők a férfiakénál finomabb, lágyabb és *különlegesebb szépségnek* adnak otthont. A Természet talán azért alkotta ilyenek a nőt, hogy nyugodalmat, menedéket, felfrissülést, minden fáradságos útja során kikötőt nyújtson a férfi számára.

Firenzuola ideális hölgyének fehér keze, fehér és bíborszínű az arca, fekete a szemöldöke, vörös az ajka, és szőke a haja. A szőke szín az utóbbi esetben nem túl halvány, de nem is túl fényes sárga, inkább a cserszín felé hajlik. A hajnak vékonynak, hullámosnak, dúsnak és hosszúnak kell lennie. Az ideális női test se nem kövér, se nem sovány, magassága nem haladhatja meg a fej nagyságának hét és félszeresét, végtagjai karcsúak, mozgékonyak és a megfelelő távolságban, a helyes mérték szerint helyezkednek el. Az ideális szemszín sokak szerint a fekete vagy a világoskék, de a legtöbben talán a sötét cserszín tartják a legkíválóbb szemszínnek. A szempillák ritkásak legyenek, és ne túl hosszúak. A melleknek is fehéreknek kell lenniük. Egy gödröcske az állon, illetve egy kis toka csak növeli a szépséget. Fontos, hogy a valódi szépség mindig *természetes*, így a test túlzott felcícomázása, a különböző kiegészítők nem megfelelő használata csak ronthat az összképen. Ahogy a szépség mesterséges módon való növelése is sokszor az ellenkező hatást váltja ki, pl. mona Lampiada arra utal, hogy azok a nők, akik túlzásba viszik a púderozást, nem gondolnak rá, hogy idő előtt elkopik és megöregszik a bőrük, a férfiak pedig úgyszem veszik észre ezeket a „maszatolásokat”.

Ha a Firenzuola által leírt ideális nőt összehasonlítjuk a ma uralkodó nyugati szépségeszménnyel, számos különbséget találhatunk, néhány egyezés mellett. Így például a szőke hajnak ma is megvan a kultusza, de a fekete hajnak legalább annyira, a rövid haj pedig ugyanannyira elfogadott, mint a hosszú. A fehér testszín helyett a barna bőr az ideális, bár a fehér bőrszín lassan kezd ismét divatba jönni (főként a napozás ártalmait miatt). Ami viszont teljesen eltér a Firenzuola által felvázolt eszménytől, az a „természetes” szépség helyett a *mesterségesen*

„előállított” szépség kultusza. A legkülönbözőbb mesterséges eszközök és eljárások sokaságát használják a nők, hogy olyanok legyenek, mint a reklámokban és a magazinokban ideálisként felmutatott szépségek. Az arc- és szemfesték, a hajfesték, a szolárium, a műköröm hozzátartozik az aktuális szépségeszménynek megfelelni akaró nők eszköztárához, arról nem is beszélve, hogy a mellnagyobbítás és az egyéb plasztikai műtétek, illetve a divattetoválások egyre általánosabbá válnak. A nők mindent megtesznek, hogy vékonyak legyenek (vagy vékonyak és izmosak), ezért gyakran látogatják a fitnesstermeket, és odafigyelnek az étkezésükre. A mai, média által közvetített szépségkultusz sok nő életét keseríti meg, mert nagy nyomást jelent (lásd ezzel kapcsolatban Naomi Wolf: *A szépség kultusza* című művét)¹, és számos esetben komoly *egészségkárosodást* is okozhat, pl. testképzavarok következményeként kialakulhat az anorexia vagy a bulimia (meg kell jegyezni, hogy a szépségkultusz a férfiakra is erős hatással van, testképzavarok férfiaknál is kialakulhatnak pl.: izomdiszmorfia).

Firenzuola szerint az ideális szépségű nő se nem túl sovány, se nem túl kövér, ugyanakkor azt is kiemeli, hogy elképzelhető, hogy egy kövér nőt a bája nagyon is széppé tehet. Selvaggia hoz fel példának egy ilyen kövér hölgyet, akiről Celso is elismeri, hogy szeretetre méltó, van benne valami fenséges, kedves, kifinomult, szép és fürge, és a kerület egyik legszebb nője. Az első beszélgetés végén – ahogy már szó volt róla – olyan fogalmak kerülnek elő, amelyek a szépséghez kapcsolódnak, és amelyek megvalósulására szükség van ahhoz, hogy igazi szépségről beszélhessünk. Ezek a *fizikai jellemzőkön túl*, vagy éppen *a test tökéletlenségeit kiegészítve* hatnak oda, hogy valakit szépnek tartunk. E sajátosságok részben az *egyéni viselkedésen, moralitáson* alapulnak, így a *fenséges* fogalmát arra használjuk, aki királyi pompával mozog és viselkedik, a *szeretetreméltóság* megléte vagy hiánya, illetve a jó vagy rossz *kisugárzás* pedig az egyén erkölcsi magatartásától függ. Tehát erényesség, szemérmesség és tisztaság is szükséges az igazi szépséghez. A szeretetreméltóság (és a férfiak által megvalósított méltóság) fogalmát Cicerótól veszi át Firenzuola, és hozzá hasonlóan összekapcsolja az erkölcsi és az esztétikai vonatkozásokat. További elméletekben is találkozhatunk azzal a nézettel, hogy a „valódi” szépség függ az erkölcsi magatartástól, így pl. Schiller megkülönbözteti egymástól az alkati, *architektonikus szépséget* a *gráciától* (bájtól, kellemtől). Az előbbin a pusztán szükségszerűség alkotta szépséget érti, gráciáról pedig csak akkor lehet szó, ha az érzéki ösztönök és az ésszerű törvények harmóniában vannak egymással, és az ember egységes önmagával. A grácia a szép lélek kifejeződése. Indulat esetén nem valósulhat meg a hajlam és kötelesség, ész és érzékiség harmóniája, az ember nem cselekedhet egész harmonizáló természetével, csak az ésszerűvel. Az

¹ Naomi Wolf: *A szépség kultusza*. Csokonai Kiadó, Debrecen, 1999

ösztönökön a morális erővel uralkodni: szellemi szabadság, ennek kifejezését a jelenségben *méltóságnak* nevezzük – írja Schiller.²

Visszatérve Firenzuola művéhez: nem csak megfelelő magatartás szükséges ahhoz, hogy valakit szépségnek lássunk, mert pl. a *báj* nem ettől függ. A báj egyfajta ragyogás, amely rejtélyes úton, bizonyos részek különleges egységében nyilvánítja ki magát. Sokszor látunk olyan arcot, amelynek részei távol állnak a szépség általános arányaitól ugyan, mégis sugározza magából a bájot, míg vannak olyanok, akiknek arányosak az arcvonásai, mégis meg bennük ez a csábító íz – állapítja meg Celso. Majd levonja a következtetést: ez a ragyogás valami olyan rejtélyes arányosságból és mértékből születik, amelyről nem szólnak a könyveink, melyet még csak el sem tudunk képzelni, ez „*egy nem is tudom, micsoda*”.

Napjaink média-szépségeinek valóban az uralkodó ideálnak tökéletesen megfelelő a testük (még ha ez sokszor részben különböző szépsészeti beavatkozásnak köszönhető is), de gyakran a fenti értelemben vett kisugárzásnak vagy éppen bájnak híján vannak. Jobb lenne, ha a férfiak a mesterséges, művies szépségek csodálata helyett felismernék a női test természetes és sokféle módon megnyilvánuló szépségét, és érzékenyebbek lennének az egyéni bájra, a nők pedig nem akarnának görcsösen megfelelni napjaink primitivizált, manipulatív szépség-trendjének. Korunk szépségeszménye akaratlanul is hat ránk, de mindent meg kell tennünk annak érdekében, hogy ne kerüljünk teljesen a befolyása alá. Egy „alternatív” szépségeszményt találhatunk Firenzuola könyvében, megtudhatjuk belőle, hogy miképpen gondolkodtak a női szépségről a reneszánsz időszakában. Megfogalmazhatjuk akár a saját – az uralkodó felfogástól többé-kevésbé eltérő – eszményünket is (az ideális szépségű nő vagy férfi jellemzőit), de nem árt tisztában lenni azzal, hogy ez csak gondolati játék. A minket a valóságban lenyűgöző szépségek sok esetben teljesen eltérnek ettől az ideáltól, mégis a hatásuk alá kerülünk, mert van bennük „valami”, „egy nem is tudom, micsoda”.

A könyv értékét növeli, hogy Molnár Dávid, a szöveg fordítója rendkívül alapos jegyzetapparátust készített, amely segíti az olvasót Firenzuola utalásainak, hivatkozásainak, szójátékainak értelmezésében, továbbá utószóként egy nagyobb tanulmányt is írt, amelyben számos érdekes információt találhatunk a szerzővel és művével kapcsolatban.

² Vö. Friedrich Schiller: *Kellemről és méltóságról*. Fordította Székely Andorné. In: Schiller: *Válogatott esztétikai írásai* (válogatta Vajda György Mihály). Magyar Helikon, Budapest, 1960